

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне
та практичне значення результатів дисертації

НАТАЛІЇ ГРИНИШИН

«РОЛЬ ХОРОВОГО СПІВУ В ПРОЦЕСІ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ»

на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво»
із галузі знань 02 «Культура і мистецтво».

Публічну презентацію наукових результатів дисертації
проведено на спеціальному фаховому міжкафедральному засіданні
відділу аспірантури та докторантури
Львівської національної музичної академії імені М.В. Лисенка,
що відбулось 02 червня 2025 року
(відповідно до Наказу №156 від 22.05.2025)

ПРИСУТНІ (комісія у складі): усі члени та членкині засідання

Віктор Камінський – **голова засідання**, проректор з наукової роботи; Любов Кияновська – **спеціальна експертка із вивчення дисертації**, гарантка освітньо-наукової програми; Мирослава Новакович – **наукова керівниця** аспірантки Гринишин Наталії Михайлівни; Наталія Посікіра-Омельчук – **заступниця голови засідання**, завідувачка відділу аспірантури та докторантури; Уляна Граб; Оксана Письменна; Зоряна Ластовецька-Соланська; Ольга Шуміліна; Ірина Антонюк; Лілія Шевчук-Назар; Наталія Завісько; Ольга Осадця – **секретарка засідання**.

СЛУХАЛИ: публічну презентацію наукових результатів дисертації здобувачки ступеня доктора філософії Гринишин Наталії Михайлівни «Роль хорового співу в процесі самоідентифікації української нації»; обговорення наукової новизни, теоретичного та практичного значення результатів дисертації.

Обґрунтування вибору теми дослідження. Хоровий спів посідає особливе місце в історії українського народу, завдяки своїй багатовіковій присутності в його духовному, культурному і повсякденному житті. Під цим оглядом Україна, подібно до Великої Британії, Швейцарії чи Німеччини, може з повним правом вважатися «країною хорового співу», оскільки її хорова культура вже у XVII ст. вражала європейців високим рівнем виконавського професіоналізму й мала визначальний вплив на тогочасну церковну і світську музику сусідніх народів. Однак, на відміну від Англії та Німеччини, витоки національного хорового співу треба шукати не лише в церковній музичній

практиці, а й значно давніших традиціях української народної обрядовості з її ментальними, релігійними, моральними та естетичними основами. Аналізуючи особливості української ментальності, дослідники не випадково звертають увагу на схильність українців до того виду діяльності, який пов'язаний з колективним типом творчості і виділяють саме хорове начало як основу, на якій сформувалася національна культура.

У дисертації простежується роль хорового співу у процесах національної самоідентифікації українців, позаяк, вже у добу бароко, що була позначена розквітом багатоголосого співу, на українських теренах почала формуватися окрема мовно-культурна і політична спільнота з виразними національними ознаками. У релігійних, культурних і політичних протистояннях XVII ст., що визначили подальшу історичну долю України, важлива роль була відведена хоровому співу, який став репрезентантом європейськості української культури. Саме цим скористалася російська держава, намагаючись через українські співацькі традиції продемонструвати усьому світові свою європейську ідентичність.

Особливу увагу в роботі приділено питанням активізації хорового руху в Галичині та Наддніпрянській Україні в XIX – початку XX ст., позаяк саме цей період є надзвичайно важливим у процесах українського націєтворення. Наголошено на важливості диригентсько-хорової діяльності українських композиторів другої половини XIX – початку XX ст., насамперед М. Лисенка, чия активна проукраїнська позиція не лише як композитора і громадського діяча, а й талановитого хорового диригента та організатора хорових колективів мала великий вплив на формування національної свідомості українців.

Незважаючи на велику кількість наукових праць, предметом аналізу яких є хоровий спів, питання його впливу на національну самоідентифікацію, а також важливості в естетичному вимірі національної ментальності, осмисленні феномену колосальної «життєздатності» хорової культури, попри несприятливі історичні, політичні й соціальні умови, є надзвичайно **актуальними** і недостатньо дослідженими, чим і зумовлене звернення до цієї теми.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана у аспірантурі Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка і відповідає темі № 3 «Українська музика в контексті світової культури» перспективного тематичного плану науково-дослідної роботи Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка на 2020-2025 рр. Тему затверджено вченою радою Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка (протокол № 6 від 16.12.2021 р.).

Метою дослідження є обґрунтування історичної ролі хорового співу українців як важливого чинника національної самоідентифікації. Цій меті підпорядковані **основні завдання дисертації:**

- проаналізувати джерела та літературу з обраної теми, виявити значення основних положень останньої для формулювання провідних концептуальних ідей дисертації;

- розглянути провідні наукові підходи до проблеми національної ментальності та ідентичності й з'ясувати ментальні основи українського хорового співу;
- простежити історичні тенденції розвитку української хорової культури в контексті тріади національних архетипів «дому-поля-храму»;
- обґрунтувати значення духовної хорової музики композиторів другої половини XVIII ст. та її впливу на процеси національної самоідентифікації українців Галичини;
- визначити передумови діяльності в Україні у XIX ст. громадсько-культурних і хорових товариств як репрезентантів національної ідеї;
- простежити процеси активізації хорового руху в Україні у другій половині XIX – початку XX ст. з метою виявлення його впливу на зростання національної свідомості українців;
- висвітлити націєтворчу сутність диригентсько-хорової діяльності М. Лисенка та його послідовників;
- виявити та охарактеризувати детермінанту національного композиторського канону романтичної доби;
- розглянути діяльність Української Республіканської Капели О. Кошиця як приклад вдалої національної інвестиції у світову культуру.

Об'єктом дослідження є українська хорова музична творчість.

Предмет дослідження – роль хорового співу в процесах самоідентифікації української нації.

Хронологічні межі дослідження визначаються (без урахування фольклорної складової) початком XVII ст. (нижня межа), коли відбувалося активне засвоєння багатоголосся у богослужбовій практиці української Церкви, і завершуються двадцятими роками XX століття, коли активні процеси націєтворення у радянській Україні почали примусово гальмуватися, а хорове мистецтво часто використовувалось як засіб ідеологічної більшовицької пропаганди з боку керівництва радянської тоталітарної держави.

Методологічна основа дослідження. Складність об'єкта й предмета дисертаційної роботи зумовили використання методів, які дозволяють дослідити роль хорового співу в процесах самоідентифікації української нації у річищі різних наукових оптик:

- музикознавчої історичної, завдання якої полягає у дослідженні історичних закономірностей розвитку хорового співу в Україні;
- історико-генетичної, що виявляє схильність українців до колективного типу творчості;
- постмодерної, яка передбачає залучення міждисциплінарного дискурсу для дослідження особливостей національного характеру та ментальності українців;
- системного методу – при цілісному дослідженні хорового співу як феномену української музичної культури;

- музично-аналітичного методу, що розкриває іманентні властивості творів;
- компаративного, що виявляє жанрово-стильові детермінанти творчості представників національної композиторської школи;
- індуктивного – для відтворення загальної картини української хорової культури;
- загальнокультурологічного, що фокусує увагу на визначальній ролі культури у процесах націєтворення.

Теоретичною основою дослідження є праці з музикознавства, загальної історії, історії культури, теорії ментальності, філософії, культурної антропології, літературознавства, психології. Серед них важливими є роботи, присвячені проблемам національної ментальності і психології (Ю. Візниця, В. Горбатенко, П. Йолон, В. Кривошеїн, С. Кримський, М. Попович, О. Фільц, В. Храмова, М. Шлемкевич); дослідження основ ментальності в музичному мистецтві (О. Бенч-Шокало, І. Бермес, В. Драганчук, Л. Кияновська); праці з теорії націй, національної ідентичності, націоналізму (Е. Гобсбаум, І. Лисий, Е. Ренан, Е. Сміт); з історії українського націєтворення (І. Лисяк-Рудницький, В. Окаринський, С. Плохій, І. Райківський, І. Чорновол, О. Субтельний); з проблематики української культури (Д. Антонович, Р. Демчук, О. Забужко, А. Невгодовський, О. Пахльовська, Т. Пересунько, М. Попович, О. Шевнюк, І. Шевченко).

Концептуальною базою для осмислення феномену хорового співу в українській музичній культурі стали роботи О. Бенч-Шокало, І. Бермес, В. Витвицького, Н. Герасимової-Персидської, М. Гордійчука, У. Граб, І. Гулеско, Т. Гусарчук, О. Козаренка, П. Козицького, А. Кречківського, Б. Кудрика, І. Куриляк, А. Лащенко, П. Маценка, М. Новакович, Л. Пархоменко, О. Скопцової, О. Цалай-Якименко, О. Шуміліної; праці з історії української музики (М. Антонович, Л. Архімович, М. Грінченко, М. Загайкевич, Л. Кияновська, Л. Корній, З. Лисько, С. Людкевич, А. Ольховський, М. Ржевська, А. Рудницький, О. Шреєр-Ткаченко, В. Шульгіна); дослідження провідних етномузикознавців стосовно особливостей використання багатоголосся у музичному фольклорі (С. Грица, А. Іваницький, Ф. Колесса, Б. Луканюк, Н. Супрун-Яремко, Н. Якименко, Л. Ященко), а також мемуари та спогади О. Кошиця, О. Пчілки, І. Х. Сінкевича, П. Тичини, С. Тобілевич, Ю. Шевельова, М. Чайківського та ін.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що воно є першою спробою:

- комплексного аналізу феномену хорового співу;
- осмислення ролі хорового співу в процесах самоідентифікації української нації.

Практичне та теоретичне значення дисертації полягає у можливості використання основних положень роботи, її матеріалів, узагальнень та висновків в курсах з історії української музики, розробці програм з

хорознавства та хорової музичної культури, в курсі історії розвитку хорового виконавського мистецтва.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є результатом самостійної наукової роботи здобувача, зосередженої на глибокому аналізі ролі хорового співу в процесі конструювання національної ідентичності українців. Уперше хоровий спів розглядається як складова механізмів самоідентифікації української нації, що проявляється через ментальні, культурні та історичні контексти. Автором обґрунтовано, що хорове мистецтво відіграє ключову роль у збереженні національних традицій, трансляції цінностей та об'єднанні української спільноти на основі спільної культурної пам'яті. Усі теоретичні узагальнення, висновки та концептуальні положення сформульовані здобувачем самостійно.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації становить 227 сторінок, з них основного тексту – 192 сторінки. Список використаних джерел включає 265 позицій, з них 13 – іноземними мовами.

Апробація результатів дослідження. Дисертація обговорювалась на спеціальних засіданнях відділу аспірантури та докторантури Львівської національної музичної академії імені М.В.Лисенка з приводу розгляду звітної інформації стосовно виконання індивідуальних планів наукових робіт. Також результати дослідження були апробовані на всеукраїнських і міжнародних наукових конференціях та форумах: «Хоровий спів українців як чинник національної ідентифікації». VII Міжнародна конференція «Музикознавчий універсум молодих» (Львів, 1-2 березня 2022 р.); «Ментальна обумовленість українського хорового співу». Міжнародний науковий форум Музикознавчий універсум молодих «Україна і світ: вектори музичної комунікації» (Львів, 1-2 березня 2023 р.); «Фольклорні витoki національного хорового співу українців». Мистецький форум «Симбіоз ідей» (до 180-річчя ЛНМА імені М. В. Лисенка). III Міжнародна молодіжна науково-творча конференція імені Стефанії Павлишин (Львів, 18-20 березня 2024 р.); «Роль церковного хорового співу у процесах українського культурного націєтворення». Всеукраїнська науково-практична конференція «Духовна музика: теорія, історія, практика» (Львів, 7 червня 2024 р.); «Хорова музика і національний романтичний жанровий канон». XVI Антоновичеві читання. Міжнародна наукова конференція (присвячена 80-літтю від дня народження відомого українського музикознавця, історика-медієвіста Юрія Ясіновського). Львів, 7 березня 2025 р.; «Українське хорове виконавство в умовах еміграції: перша половина XX ст.». Мистецький форум «Симбіоз ідей». IV Міжнародна молодіжна науково-творча конференція імені Стефанії Павлишин (Львів, 7-10 квітня 2025 р.).

Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок здобувача. За темою дисертації опубліковано три одноосібні наукові статті у спеціалізованих фахових виданнях категорії «Б», затверджених ДАК МОН України.

**Статті у виданнях, затверджених МОН України як фахові в галузі
«Мистецтвознавство»:**

1. Гринишин Н. Український хоровий спів як засіб конструювання національної ідентичності. *Fine Art and Culture Studies*. № 6. Луцьк, 2023. С. 9-15. <https://doi.org/10.32782/facs-2023-6-2>
2. Гринишин Н. Вплив церковного багатоголосого хорового співу на українські культурні та націєтворчі процеси. *Fine Art and Culture Studies*. № 3. Луцьк, 2024. С. 17-22. <https://doi.org/10.32782/facs-2024-3-3>
3. Гринишин Н. Літургійний цикл І. Лаврівського в контексті стилевих змін творчості митця. *Українська музика: науковий часопис*. № 3-4 (50-51). Львів, 2024. С. 7-15. <https://doi.org/10.32782/2224-0926-2024-3-4-50-51-1>

Публікації апробаційного характеру

1. Хоровий спів українців як чинник національної ідентифікації. VII Міжнародна конференція «Музикознавчий універсум молодих» 1-2 березня 2022 р., м. Львів.
2. Ментальна обумовленість українського хорового співу. Міжнародний науковий форум Музикознавчий універсум молодих «Україна і світ: вектори музичної комунікації» 1-2 березня 2023 р., м. Львів.
3. Роль церковного хорового співу у процесах українського культурного націєтворення. Всеукраїнська науково-практична конференція «Духовна музика: теорія, історія, практика» 7 червня 2024 р., м. Львів.

Характеристика особистості здобувачки.

Наталія Гринишин здобула повну вищу освіту ступеня «магістр» в Львівській національній музичній академії імені М. В. Лисенка у 2020 році за спеціальністю «Музичне мистецтво» з присвоєнням професійної кваліфікації науковця-дослідника, викладача, диригента хору, артиста хору.

Упродовж 2020 – 2021 рр. навчалася в асистентурі-стажуванні, а з 2021 р. навчається в аспірантурі Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка за освітньо-науковою програмою доктора філософії (науковий керівник – докторка мистецтвознавства, професорка Мирослава Новакович).

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана українською мовою з правильним вживанням лінгвістичної та спеціальної термінології. Стиль викладених в дисертації матеріалів дослідження – науковий і відповідає вимогам стосовно написання наукових матеріалів.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. Під час виконання дисертації здобувачка дотримувалася принципів академічної доброчесності. За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації.

УХВАЛЕНО:

1. Дисертація Гринишин Наталії Михайлівни «Роль хорового співу в процесі самоідентифікації української нації», представлена на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» є ґрунтовним, інноваційним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що містить наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Дисертація присвячена обґрунтуванню історичної ролі хорового співу українців як важливого чинника національної самоідентифікації.

Зміст дисертації відповідає визначеній меті та обраній спеціальності 025 «Музичне мистецтво»; поставлені здобувачем завдання повністю розв'язано, основні положення дисертації мають наукову новизну. Обсяг та структура дисертації відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій на ступінь доктора філософії.

Результати дисертації пройшли апробацію на шістьох міжнародних науково-практичних і науково-творчих конференціях, основні положення відображено у трьох наукових публікаціях.

2. Викладене дозволяє дійти висновку, що дисертація Гринишин Наталії Михайлівни «Роль хорового співу в процесі самоідентифікації української нації» містить теоретичну, практичну значущість, наукову новизну; її результати можуть бути запроваджені до науково-теоретичної та практичної сфери музичного мистецтва в Україні та світі. Дисертація, подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам, передбаченим пунктами 10 та 11 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Гринишин Наталії Михайлівни «Роль хорового співу в процесі самоідентифікації української нації» до публічного захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді для присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» з галузі знань 02 «Культура і мистецтво».

Дисертацію «Роль хорового співу в процесі самоідентифікації української нації» було представлено на публічній презентації наукового дослідження, здійсненій здобувачкою Гринишин Наталією Михайлівною в рамках проведення спеціального фахового міжкафедрального засідання відділу аспірантури та докторантури Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка, а також обговорено і схвалено наукові результати дослідження спеціальною

комісією засідання, визначеною Наказом №156 від 22 травня 2025 р., що засвідчує даний **позитивний висновок** про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Голова спеціального фахового
міжкафедрального засідання
відділу аспірантури та докторантури
Львівської національної
музичної академії імені М.В. Лисенка,
проректор з наукової роботи,
заслужений діяч мистецтв України,
професор кафедри композиції,
Лауреат Національної премії
України імені Т. Шевченка



Віктор КАМІНСЬКИЙ

Висновок підготовлено 09 червня 2025 р.